

BALANCEREN BOVEN DE AFGROND ZONDER VANGNET.

Door Victor A.C. Remouchamps, luitenant kolonel der artillerie (b.d.)

Politiek en militair analist

Inleiding.

De stabiliteit van een staat wordt in het algemeen bepaald door het groei potentieel van diens economie, de sociale (on) rust en de kwaliteit van het militaire vermogen. Uit het beeld dat in diverse artikelen over die drie onderwerpen wordt geschetst, is duidelijk geworden dat Rusland economisch in de gapende mond van een diep ravijn kijkt. De huidige status en het sombere toekomst perspectief van de Russische economie werpt overduidelijk zijn schaduw op sociale interrelaties en militaire successen. Zoals gebruikelijk verschilt het perspectief van de *insider* op veel punten van het perspectief van de *outsider* en op zich is daar niets mis mee, ware het niet dat de burger in de straat, de dupe kan worden van die verschillen van inzicht.

Het Economische Perspectief.

Putin' s economische beleid blijkt een regelrechte ramp. Ondanks zijn belofte om de Russische economie een gevarieerd karakter te geven, is en blijft Rusland een petrostaat die afhankelijk is van de zwalkende olieprijs op de wereldmarkt. Door het sombere toekomst perspectief van de mondiale olie winning lijkt enig herstel van de Russische economie buiten het bereik van de huidige bewoners van het Kremlin. Rusland stuift door de negatieve effecten van die onvoorspelbare oliemarkt en het wegblijven van buitenlandse investeerders, een zesde periode van economische neergang binnen. Opvallend maar niet verrassend dat de economische neergang blijkbaar niet het militaire vermogen lijken aan te tasten, maar wel de beurs van de burger in de straat overbodig maken. Het spaarpotje waaruit Rusland pensioenen en sociale voorzieningen moet betalen, is - zoals in eerdere artikelen is voorspeld - vrijwel leeg¹ en niemand heeft een idee hoe die pot weer gespekt kan worden.

Zoals in de inleiding is gesteld schetst Putin als *insider* een andere beeld van de huidige economische situatie en het economisch perspectief. In de trant van de Cruijffiaanse uitspraak "*ieder nadeel hep ze voordeel*" benadrukte Putin tijdens een vraaggesprek met het Duitse "Bildt" dat het Westerse sanctiebeleid positieve impulsen geeft aan de Russische economie. Die wordt volgens hem daar zelfs sterker van. Rusland - zo beweert de grote roerganger - wordt door het sanctie beleid gedwongen producten die voor de sancties geïmporteerd werden, zelf te produceren. Hij benadrukte dat daardoor de Russische economie in 2016 een groei van 0,6 % en in 2017 zelfs een groei van 3% zou hebben. Het derde hem blijkbaar niet dat zijn uitspraken niet worden gedekt door de officiële cijfers van de Russische Centrale Bank, die nog steeds een stevige krimp aantonen en voorspellen. Voor de buitenwereld is het inmiddels duidelijk geworden dat Putin' s gesimplificeerde ideeën over de economie en zijn politieke misrekeningen, Rusland enorme financiële schade hebben gebracht. Daardoor is de met veel moeite in

¹ Het fonds zal in mei 2016 vermoedelijk compleet uitgeput zijn.

de periode 2000-2014 verworven welvaart voor de Russische samenleving vrijwel verdampt en een terugkeer van een deel daarvan is nog slechts een mooie wensdroom.

Na bijna vijftien jaar van gestage economische groei en groeiende welvaart, is de economische malaise bij de doorsnee Rus hard aangekomen. De koopkracht van een doorsnee Russisch gezin daalde in 2015 met 9%. Op spaargeld – als dat er was - moest worden ingeteerd. Ruim een kwart van de huishoudens heeft of een huurachterstand of kan de rekeningen voor gas, water en stroom niet op tijd of helemaal niet meer betalen. Daar blijft het niet bij. Het Kremlin is weliswaar gaan bezuinigen op gezondheidszorg (7,8 procent), onderwijs (8,4 procent), huisvesting en infrastructuur (39 procent), maar heeft het verlies van 300.000 arbeidsplaatsen in het bedrijfsleven gecompenseerd met een groei van 1,1 miljoen banen in de overheidssector. Massale ontslagen zullen dus niet vallen en dat gaat helaas wel ten koste van de kwaliteit van dienstverlening, doelmatigheid en doeltreffendheid van de bestaande industriële capaciteit.

Er zijn landen die slechtere economische perioden hebben doorgemaakt en die zijn er door een vooruitziend management en een veerkrachtige bevolking weer boven op gekomen. Zolang een *einzelgänger* als Putin gedreven door geopolitieke grootheidswaanzin met een verwrongen beeld van de economische realiteit in Rusland aan de macht is, zal dat niet gebeuren.

Het politieke draagvlak bij de doorsnee Russische burger.

De Russische bevolking is door diverse oorzaken aan krimp onderhevig. Enerzijds veroorzaakt de afkalking van de gezondheidszorg een negatieve demografische verschuiving. Medicijnen om bijvoorbeeld de griep te bestrijden en HIV patiënten een langer leven te garanderen, zijn door de sancties niet meer beschikbaar. Het gevolg is dat door het ontbreken van de gewenste medicijnen de recente griepuitbraak geresulteerd heeft in een ongewoon hoog sterfte cijfer en ongeveer één miljoen HIV patiënten² moeten vrezen dat hun levensduur ernstig verkort kan worden. Anderzijds

Stakende vrachtwagenchauffeurs op de ringweg rond Moskou

omdat vooral de Russische elite meer heil ziet in emigratie dan een langer verblijf in het moederland³. Door demografische oorzaken krimpt de gewillige achterban van Putin.

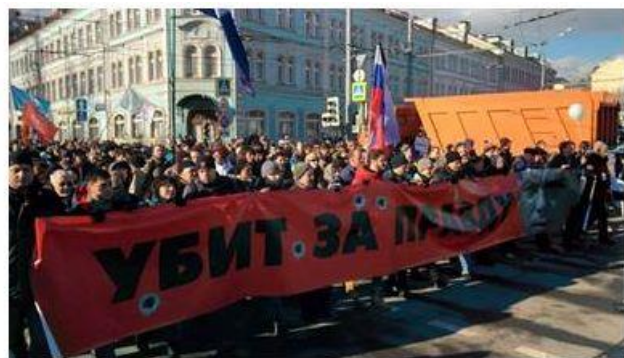
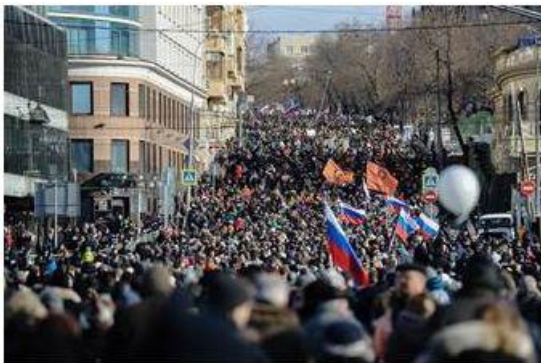
Op het eerste gezicht lijkt de Russische bevolking de economische teloorgang van het land en de consequenties voor het levensonderhoud zonder al te veel morren geaccepteerd te hebben. Russen zetten de tering naar de

² De geprogrammeerde staatsmedia verklaart dat het HIV virus door toedoen van de Amerikanen in Rusland is geïntroduceerd om het land te destabiliseren.

³ De Russische elite stuurt zijn kinderen naar Europa om daar te wonen, te studeren en een carrière op te bouwen. Putin en Medvedev geven het lichtende voorbeeld. Hun kinderen wonen en leven in West Europa.

nering en trachten zich aan te passen aan een lagere levensstandaard en oplopende schaarsheid aan eerste lijns producten. Winkels verkopen minder kleding en schoenen. De omzet van restaurants en cafés in Moskou daalde het laatste half jaar gemiddeld 20 procent. Taxibedrijven, kapsalons en nagelstudio's vechten elkaar de tent uit. De verkoop van nieuwe auto's daalde met 34 procent. Toch lijkt het of het besef dat de economische malaise niet helemaal aan de boze westerse wereld te wijten is, bij delen van de Russische bevolking begint door te dringen. In TV uitzendingen worden de gebruikelijke westerse zondebokken niet meer zo vaak beschuldigd van de economische neergang en de eerste bescheiden protesten zijn zichtbaar op TV en in de straten van grote Russische steden.

In december 2015 gingen ontevreden truckers de straat op om te demonstreren tegen de invoering van een nieuwe belastingmaatregel veel kleine zelfstandige bedrijfjes aan de rand van de afgrond zou brengen⁴. Onlangs gingen in de meeste grote steden zoals Moskou en Sint Petersburg tienduizenden Russen de straat op om de moord op Boris Nemtsov te herdenken. De teksten op veel spandoeken waren echter gericht tegen de economische teloorgang van Rusland en het verlies van de beperkte welvaart in de afgelopen jaren. Uit die teksten en de begeleidende spreekoren kwam duidelijk tot uiting dat er een grote kloof gaapt tussen de verwachtingen van (een deel van) de bevolking en de beslissingen in het Kremlin.

Protestdemonstraties in Moskou op 27 februari waarbij 20.000 mensen aan delnamen

Het is echter twijfelachtig of die protesten enig effect zullen sorteren. Immers het gros van de bevolking is gelet op diens ervaringen in de Sovjet tijd en tijdens het democratiseringsproces na de implosie van Sovjet Unie en Warschau Pakt, inmiddels er van overtuigd geraakt dat protesteren en demonstreren geen enkel effect heeft op beslissingen die in het Kremlin genomen worden. De meeste Russen vertonen de gebruikelijke instelling van een inwoner van een land met een totalitair regime. Die beschouwen verzet tegen het regeringsbeleid als heiligschennis en dompelen zich in een poel van besluiteloosheid, gebrek aan initiatief en een grote mate van lethargie. Een treffend bevestiging van die vaststelling is de reactie op de "anti-adoptie wetgeving" Rusland kon een groot aantal weeskinderen onderbrengen bij families in het Westen wat een verlichting van het budget van het betreffende ministerie zou betekenen. Door gemanipuleerde berichtgeving over de verschrikkelijke behandeling van Russisch

⁴ De nieuwe belastingmaatregel betrof het heffen van een belasting op de grootte van de vrachtauto zwaarder dan 12 ton, de zogenaamde PLATON (In het Russisch Pay per Ton) belasting. Daarbij zou de zoon van een van Putin's oudste vrienden: Igor Rotenberg, die het bedrijf beheert dat de belasting moet innen, schatrijk worden.

adoptiekinderen in het Westen, werd die kans op een betere toekomst duizenden weeskinderen ontnomen. Het bleef stil tussen Moskou en Vladivostok.

Dus blijft alles bij het oude. Tot tevredenheid van de Kremlin klik. De Rus in de straat zal een stapsgewijze erosie van de kwaliteit van zijn dagelijkse bestaan blijven accepteren. Het lijkt veel op de kikker en de pan water. Wanneer een kikker in een pan kokend water wordt gegooid, zal hij er alles aan doen om het vege lijf te redden. Uiteindelijk zal hij toch dood gaan. Wanneer je echter een kikker in een pan water stopt die langzaam wordt verhit, laat hij zich dood koken. In het eerste geval komt de dood snel, in het tweede

geval heeft de kikker niet het idee dat hij dood gaat. Zo vergaat het nu ook de Russische burger.

De meeste Russen hebben zich kennelijk neergelegd bij het feit dat ze geregeerd worden door kleptocratische⁵ uitbuiters die zich meester hebben gemaakt van de nationale rijkdom⁶. Die politieke elite beseft inmiddels dat inspanningen om Europese samenlevingen aan Russische zijde te verzamelen niet geslaagd is en Moskou niet veel verder is gekomen dan een betere relatie met Hongarije. Niet direct een van Europa's meest vooraanstaande landen. Ook de steun aan en van andere bondgenoten als het Front National van Marine Le Pen, de partij van Silvio Berlusconi en de journalist Giulietto Chiesa⁷, heeft niet de gewenste politieke invloed in Frankrijk en Italië gebracht. Desondanks hebben die tegenslagen nog niet geleid tot een smallere beurs en zijn de rijke oligarchen in Moskou nog niet de barricaden op gegaan. Het lijkt wel een film titel: *"Im Osten nichts Neues"*

Militair.

Pavel Felgenhauer (1951).

In een interview met Pavel Felgenhauer⁸, een van Ruslands weinige onafhankelijke militaire analisten, over de stand van zaken binnen het militaire apparaat van Rusland kwam hij met een opmerkelijke conclusie op de proppen. Volgens hem verkeert de Russische strijdmacht ondanks een volume van omstreeks 1 miljoen man, in een deplorabele staat en zal niet bij machte zijn om in een

⁵ Kleptocratie: geregeerd door dieven. Meestal dictaturen. Voormalige voorzitter van het FNV; Lodewijk de Waal noemde topondernemers kleptocraten.

⁶ Wanneer Rusland zal worden geweerd uit het systeem van grensoverschrijdend betalingsverkeer van het SWIFT, zal het gros van Putin's kleptokratische vrienden hun gestolen rijkdom verliezen.

⁷ Italiaanse politicus, publicist en auteur. Voormalige communist en enthousiaste supporter van president Putin.

⁸ Hij voorspelde in 2008 dat Putin Georgië zou binnenvallen om Abchazië and Zuid Ossetië te annexeren.

confrontatie met het Westen stand te kunnen houden⁹. Volgens hem kan een militaire confrontatie met het Westen worden vergeleken met de Zulu-oorlog¹⁰ waarin Britse troepen het moesten opnemen tegen de strijdmacht van Koning Cetshwayo.

Prototype T-14 Armata MBT.

Er gaapt volgens hem een groot gat tussen Putin's pretenties en de effectieve slagkracht van Russische strijdkrachten. Moskou heeft niet de technologische kennis en ervaring om doeltreffende geweldsinstrumenten en gewelddmiddelen langdurig op de been te brengen en te houden om bijvoorbeeld een open einde missie als Syrië tot een goed einde te brengen. Het gros van de bewapening is verouderd¹¹; tanks (met uitzondering van de

nog in de bewapening op te nemen T-14 "Armata"¹² of gemoderniseerde T-90 MBT)¹³ zijn geen partij voor de contemporaine Amerikaanse, Duitse en Britse tankversies; het gros van de Russische vastvleugelige platformen heeft geen *all weather* capaciteit; *drones* van de Russische grondcomponent zijn sterk verouderd (van Israël geleased) en zijn niet aangesloten op driedimensionale printers waarmee het operatiegebied nauwkeurig in beeld kan worden gebracht en de kwaliteit van Russische verkennings satellieten benadert in de verste verte niet die van de Amerikanen. Het optreden van Russische eenheden in de Donbas en de Krim bevestigt zijn observatie. De manier waarop Russische eenheden hun opdrachten in de Donbas hebben uitgevoerd past in het operationele raamwerk zoals de Sovjets die tijdens de Koude Oorlog in elkaar hebben getimmerd. De Special Forces die in de Krim werden ontplooid, waren weliswaar uitgerust met moderne wapens, maar die waren in het buitenland aangeschaft en kwamen niet uit Russische wapen fabrieken. Zelfs de zogenaamde

⁹ Felgenhauer maakt een vergelijking met de tweede Golfoorlog waarbij de 1.5 miljoen man sterke strijdmacht van Saddam Hussein niet was opgewassen tegen een coalitie strijdmacht van 740.000 man omdat zijn leger verouderd was. In slagkracht, logistieke ondersteuning, strategische concept, operationele doctrine en tactisch optreden.

¹⁰ De zogenaamde Anglo- Zulu oorlog in 1879, waarbij de Britten met 16.000 man een overwinning behaalden op de met speren en pijl en boog bewapende Zulu-legers van meer dan 35.000 man.

¹¹ Totdat de sancties van kracht werden, bestelde Rusland in Amerika tussen de \$1.5 en \$2 miljard aan militair materieel om haar strijdkrachten te moderniseren.

¹² In januari 2015 lijkt de keuze op de Armata, een vijfde generatie MBT, gevallen te zijn. Een aantal van de eerste 32 prototypen van de Armata werd in mei 2015 tijdens de 70- jarige herdenking van het einde van WO II in de parade opgenomen. In de periode 2016-2020 zullen ongeveer 2300 tanks (70% van het huidige MBT bestand) uitgeleverd worden en in de bewapening worden opgenomen. Gelet op de huidige financiële toestand is het maar de vraag of de kwaliteit van sensoren, data netwerk en de te produceren aantallen haalbaar zijn.

¹³ Volgens Chinese deskundigen moet vergeleken met de Chinese VT-4 MBT de aandrijving sterk verbeterd worden, het koelsysteem van de motor is te kwetsbaar, het vuurleidingsysteem is verouderd, het kanon systeem met gladde loop is minder doeltreffend dan van de T-90. Westerse wapen experts denken dat de op sensoren functionerende onbemande toren een operationeel risico zal zijn..

hybride oorlogvoering die Putin in het oosten van Europa toepast, is volgens hem een concept dat door de Sovjet Unie op grote schaal werd toegepast.

In Oekraïne is de situatie voor Rusland volledig vastgelopen. Het lijkt er op dat Rusland geen enkele haalbare optie meer heeft. Wanneer Putin stopt met het bevoorraden en financieren van de separatisten, zal Oekraïne de Donbas met geweld terug nemen. In een vorig artikel is het scenario daarvoor geschetst. Rusland ziet niet alleen NATO als een externe bedreiging. Ook de ontwikkelingen in Oezbekistan worden nadrukkelijk gevolgd. Wanneer de president van Oezbekistan; Karimov, komt te overlijden (hij heeft kennelijk geen erfgenamen), is de kans groot dat in die regio een stammenstrijd ontbrandt waarbij de *“Islamitische beweging van Oezbekistan”* (een dependance van IS) mogelijk als winnaar uit de bus komt. Het centrum van het kwaad zit in de Fergana vallei¹⁴ een voornamelijk door Soennitische moslims¹⁵ bewoond terrein.

Vaststellingen

De Russische binnenlandse stabiliteit vertoont haarscheuren. Het is nog onduidelijk hoe de rijke Russische elite zal reageren als een (substantieel) deel van hun rijkdom door Putin' s buitenlandse en binnenlandse avonturen uit het raam vliegt. De gewillige Russische samenleving gelooft nog steeds in de maakbare realiteit van Putin zoals die door de staatsmedia in beeld wordt gebracht en op papier wordt beschreven. De vraag is waar het breekpunt van de bevolking ligt en gezien de relatieve rust is dat nog niet geïdentificeerd.

De economie van Rusland is een bodemloze put geworden. Door de wankelende petrochemische basis is een verbetering niet in zicht. In voorgaande artikelen is de verloederende van Ruslands financiële basis uitgebreid aan de orde geweest en is onderstreept dat vooral door het deels mislukken van het BRICS¹⁶ avontuur een economische reddingspoging door de minder goede economische vooruitzichten van andere deelnemers in het water is gevallen. Andere opties zijn er vermoedelijk niet meer.

Ondanks een massale financiële injectie lopen de meeste Russische eenheden t.o.v. het Westen en Chinezen achter in technische ontwikkelingen. De militaire operaties in Oekraïne en Syrië¹⁷ waar nu in toenemende mate Russische landstrijdkrachten worden meegezogen, kosten het Ministerie van Defensie handen vol geld. Geld dat niet kan worden besteed aan substantiële verbeteringen om de strijdkrachten te moderniseren en daardoor wordt de effectiviteit en duurzaamheid beperkt.

¹⁴ Het is het vruchtbaarste en dichtstbevolkte gebied van Centraal-Azië en daarom ook een van de belangrijkste economische motoren van de regio. Volgens Clintons voormalige veiligheidsadviseur; Anthony Lake, is de vallei *“een van de drie grootste gevarenzones”* ter wereld.

¹⁵ De Soennitische moslims zijn in Syrië de voornaamste Russische aanvalsdoelen

¹⁶ Een samenwerkingsverband tussen Brazilië, Rusland, India China en Zuid Afrika, opgericht om tegengas te geven aan de economische macht van de Westerse economieën.

¹⁷ Volgens IHS Jane's 360 experts bedragen de kosten voor het in de lucht houden van 50 stuks vastvleugelige en rotor platformen ruim \$ 2.5 miljoen per dag. Dat is het minimum bedrag. Vermoedelijk bedragen de totale kosten ongeveer \$10 tot 15 miljoen per dag.

Slotwoord.

Beschouwd door een westers prisma lijkt de stabiliteit in Rusland onder druk te staan. Wanneer eind van dit jaar de onvermijdelijke pijnlijke financiële maatregelen moeten worden genomen om het hoofd boven water te houden, zal blijken of Putin nog brede steun heeft onder oligarchen en bevolking. Wanneer die wegvallen is het niet ondenkbaar dat Putin het veld zal moeten ruimen. De vraag is dan wie zijn opvolger is en welke streken die in huis heeft.